

Сус Л.В.
к.е.н., ст. викладач кафедри фінансів і кредиту
Сус Ю.Ю.
к.е.н., доцент кафедри фінансів і кредиту
Житомирський національний агроєкологічний університет

СУЧАСНІ ПЕРЕДУМОВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ КРЕДИТНОГО ПОРТФЕЛЮ БАНКІВ УКРАЇНИ

З метою забезпечення ефективної кредитної діяльності установи банків забезпечують розробку кредитної політики та відповідний механізм її реалізації. Протягом останніх років досить вагомою проблемою розвитку кредитування в економіці постає істотне збільшення величини прострочених кредитів, що негативно впливає як на позичальників так і на фінансовий стан установ банків. За нинішніх умов для банківського сектору важливим є необхідність формування ефективних механізмів управління кредитною діяльністю та якісному оцінюванні кредитного ризику.

Розглядом питань удосконалення кредитної політики установ банків та питаннями оцінки якості кредитного портфелю займалися І. Белова, В. Богданюк, І. Білецька, Г. Панасенко, О. Терещенко та інші, однак, все ще актуальними залишаються дослідження щодо підвищення ефективності кредитної діяльності банків.

Негативним актором впливу на фінансові результати банківського сектору України є надмірна частка проблемних (непрацюючих) активів у загальній структурі банківських активів. Упродовж 2014–2016 рр. простежується стійка тенденція до зниження рівня рентабельності активів, в той час як обсяги сформованих фінансовими установами резервів зростали. Це свідчило про погіршення ситуації та дестабілізації у банківському секторі. Але ситуація покращилася за підсумками 2017 р., де спостерігається зростання рентабельності активів банків [1].

Зростання обсягів резервів на відшкодування можливих втрат за активними операціями банків посилює навантаження на фінансові установи та негативно впливає на ліквідність та платоспроможність. Це, в свою чергу, гальмує процеси кредитування та негативно впливає на рівень довіри з боку вкладників та інвесторів. Створення значних резервів під знецінення кредитів та погіршення якості кредитного портфелю банків є однією із причин зменшення зростання власного капіталу та зниження ефективності його використання.

Тенденція до зростання частки і обсягу резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями в Україні спостерігалася впродовж останніх років. Так, їх частка у загальних активах вітчизняної банківської системи зросла із 25,6 % в 2015 році до 38,6 % у 2016 році і дещо знизилась до 38,3 % за підсумками 2017 року [1].

Зростаючі обсяги сформованих резервів за активними операціями свідчать про визнання банком можливих втрат із проблемних позичок. Використання заставного забезпечення зменшує обсяг сформованих резервів, однак як показує динаміка за 2015–2017 рр., ефективність банківського контролю за рівнем кредитного ризику є низькою та недостатньою. Збільшення обсягів резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями є наслідком ризиковості кредитування для банківських установ.

Обсяг непрацюючих активів у кредитному портфелі банків є головним показником його якості, проте тут постає проблема його адекватної кількісної оцінки. За експертними оцінками окремих фінансових аналітиків, реальний рівень проблемної заборгованості в кредитних портфелях значної кількості банків перевищує статистичні дані НБУ [2].

Зміни до категоризації активів банків запроваджено із 30 червня 2016 року у зв'язку із набуттям чинності Постанови НБУ № 3511 [3]. Якщо раніше (до лютого 2017 р.) активи, що потрапляли в 4 та 5 категорії якості (дві останні із п'яти категорій), визнавалися негативно класифікованими активами/кредитами, то у зв'язку зі змінами НБУ до непрацюючих активів/кредитів (аналог NPE/NPL) стали відносити активи, класифіковані банком за найнижчим класом (10 – для юридичних та 5 – для фізичних осіб, залежно від виду активу). До непрацюючих потрапляють активи/кредити у разі виконання принаймні однієї із двох подій:

– контрагент банку допустив прострочку більше ніж на 90 днів (30 днів для банків-боржників);

– контрагент не спроможний забезпечити виконання своїх зобов'язань в установлений строк без процедури стягнення застави [3].

Згідно з даними Національного банку України, станом на 01.01.2018 р. обсяг проблемної заборгованості порівняно з попереднім роком виріс на 287,2 млрд. грн. (або в 1,9 рази) – з 307,8 до 595,0 млрд. грн., а частка непрацюючих активів у кредитному портфелі досягла 54,5 % (рис. 1).

Рис. 1. Частка непрацюючих активів у кредитному портфелі комерційних банків України у 2013–2017 рр.

Сформовано за даними: [4]

Найгіршу якість кредитного портфеля мають банки з державною часткою капіталу – 71,1 % (на 01.01.2017 р. – 45,4 %). Банки вітчизняного приватного капіталу теж продовжують нарощувати частку проблемних кредитів – 24,1 % (на 01.01.2017 р. – 23,3 %). У той же час, банки іноземних банківських груп та домоглися зменшення частки проблемних кредитів – 41,0 % (на 01.01.2017 р. – 47,6 %) [4]. Отже, простежується тенденція до зростання кредитного ризику по окремих групах банків та по банківському сектору загалом.

Серед переліку 20 банків з найбільшою часткою непрацюючих кредитів фізичних осіб-позичальників відмітимо наявність у переліку банку «Укрексімбанк», 100 % акцій якого належать державі в особі Кабінету Міністрів, що вказує на похибки у формуванні та реалізації кредитної політики державного банку. Щодо рейтингу банків з найвищою часткою непрацюючих кредитів юридичних осіб-позичальників входять 3 банки державної форми власності («Приватбанк», «Ощадбанк», «Укрексімбанк»), що ще раз підкреслює тезу щодо недосконалої методики оцінки платоспроможності позичальників, яка функціонує в держбанках.

Список використаних джерел:

1. Основні показники діяльності банків України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=36807&cat_id=36798

2. Якість кредитних портфелів банків продовжує погіршуватися. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://finpuls.com/ua/banking/reviews/news/YAkst-kreditnih-portfelv-bankv-prodovzhu-pogrshuvatisya.htm>

3. Про затвердження Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями / Постанова НБУ від 30.06.2016 № 351. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16>.

4. Обсяги активних операцій та частка непрацюючих активів. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=36807&cat_id=36798